

Пролог ЗАБУТИЙ

Щоранку я прокидаюся з чорнильними плямами на руках. Інколи сплю долілиць за робочим столом, обличчям між безладно розкиданих паперових аркушів і сувоїв. Мій хлопець, увійшовши з тацею, може набратися відваги й до-рікнути мені, що попереднього вечора я не вклався до ліжка. Та часом гляне на моє обличчя і промовчить. Я не намагаюся пояснити йому, навіщо роблю те, що роблю. Це не та таємниця, яку можна передати молодшому за себе: сам повинен її відкрити і збагнути.

Чоловік мусить мати життєву мету. Тепер я це знаю, але, щоб цього навчитися, потрібні були перші двадцять літ мого життя. Не думаю, що я в цьому якийсь винятковий. А все-таки раз вивчений урок зостався зі мною. Отож, маючи небагато занять, крім долання болю, я шукав собі діла. І обрав завдання, на користь якого колись давно висловилися леді Пейшенс та писар Федврен. Я розпочав ці сторінки зі спроби запису зв'язної історії Королівства Шести герцогств. Однак виявилось, що мені складно довго зосереджуватися на одній темі, тож я зайнявся меншими дослідженнями — власними теоріями магії, судженнями про політичні структури та роздумами про інші культури. Коли ж я почуваюся особливо зле і не можу впорядкувати власних думок настільки, щоб їх записати, то працюю над перекладами або намагаюся розбірливіше переписати старі документи. Шукаю заняття для рук, сподіваючись цим відволікти мозок.

Для мене писання — те саме, що для Веріті рисування карт. Дбання про деталі та необхідної концентрації майже достатньо, аби забути як про наркотичний потяг, так і про залишковий біль через те, що колись йому піддавався. У такій праці можна загубитися і забути. Або ж зануритися глибше і знайти численні спогади про себе самого.

Я аж надто часто виявляв, що далеко збочив від історії герцогств до історії Фітца Чівелрі. Ці спогади залишають мене віч-на-віч із тим, ким я колись був і ким потім став.

Дивовижно, скільки подробиць можна згадати, коли такий виклад глибоко тебе поглине. Не всі прикликани мною спогади болісні. Я мав немало добрих друзів, і вони виявилися вірнішими, ніж я міг сподіватися. Знав красу та радість, що випробовували сили мого серця так само сильно, як трагедії та потворність. А все-таки я, здається, маю більше похмурих спогадів, ніж більшість людей; мало хто знає смерть у підземеллі чи пам'ятає себе в домовині, закопаній під снігом. Мозок сахається від таких подробиць. Згадати, що Регал убив мене, — це одне. Геть інше — поринати в спогади про те, як тяглися дні та ночі, коли мене морено голодом і бито смертним боєм. При згадці про це досі, через стільки літ, трапляються хвилини, коли мої нутроці крижаніють. Пам'ятаю очі того чоловіка і звук удару, яким він ламає мені носа. Все ще уві сні потрапляю до кімнати, в якій змагаюся, аби втриматися на ногах, намагаюся не думати про те, як зробити останнє зусилля, щоб убити Регала. Пам'ятаю завданий ним удар, що розірвав мою опухлу шкіру та залишив на обличчі шрам, який я маю до цього дня.

Ніколи не прощу собі тріумфу, який я подарував йому тим, що спожив отруту і помер.

Та ще більшого болю завдають мені спогади про те, що я втратив. Коли Регал убив мене, я помер. Ніколи більше я не був загальновідомим як Фітц Чівелрі, ніколи не відновив зв'язку з людьми Оленячого замку, які знали мене з шестилітнього віку. Ніколи більше не замешкав у Оленячому замку, ніколи не прислужував леді Пейшенс і не сидів біля Чейдових ніг перед каміном. Ритми життя, переплетених колись із моїм життям, були мною втрачені. Частина моїх друзів померла, інші одружилися, в них народилися і підросли діти, а я не бачив усього цього. Хоча моє тіло перестало бути тілом молодого здорового чоловіка, багато тих, які колись називали мене

другом, досі живі. Інколи я все ще прагну торкнутися їх поглядом і руками, втихомиривши цим дотиком довголітню самотність.

Не можу зробити цього.

Ці роки для мене втрачено, як і майбутні роки їхнього життя. Втратив я і той час — не довший за місяць, хоча мені він здавався куди довшим, — коли був замкнений у підземеллях, а потім у труні. Мій король помер у мене на руках, але я не бачив, як його поховано. Не був присутній і на раді після моєї смерті, коли мене визнано винним у вживанні магії Віту, а тим самим ухвалено, що я заслужив завданої мені смерті.

Пейшенс постала, вимагаючи віддати їй моє тіло. Дружина мого батька, колись так болісно вражена відкриттям, що до шлюбу він сплотив бастарда, забрала мене з тієї камери. Це її руки омили моє тіло перед похованням, випростали мої кінцівки і сповили мене смертним саваном. Дивакувата ексцентрична леді Пейшенс не знати чого очистила мої рани і перев'язала їх так старанно, наче я все ще був живим. Вона сама наказала викопати мені могилу та опустити в неї домовину. Вона і Лейсі, її помічниця, оплакували мене, коли всі інші, керовані страхом чи огидою до мого злочину, покинули мене.

А втім, вона нічого не знала про те, як Барріч і Чейд, мій наставник в убивстві, за кілька ночей прийшли до цієї могили, розкопали сніг, що нападав зверху, скинули замерзлі грудки землі, якою засипано мою домовину. Лише ці двоє були там, коли Барріч зірвав віко труни, витяг звідти моє тіло, а тоді, за допомогою власної магії Віту, прикликав вовка, якому довірено мою душу. Вони відібрали у вовка цю душу і знову запечатали її у скатованому тілі, звідки вона втекла. Підвели мене й привчали знову ходити у людській подобі, згадати, як це — мати короля і бути зв'язаним присягою. Я досі не знаю, чи дякувати їм за це. Можливо, як запевняє Блазень, вони не мали вибору. Можливо, йдеться не про подяку чи провину, а лише про розпізнання сил, які нас ведуть і зв'язують із неминучою долею.

Розділ 1

НАРОДЖЕННЯ В МОГИЛІ

У Державах Чалседу тримають рабів. На них покладено тяжкі роботи. Працюють у шахтах, роздимають міхи в кузнях, з їх числа набираються сміттярі, землероби та повії. Але, хоч як це дивно, невільники також няньчать і виховують дітей, бувають кухарями, писарями, вмілими ремісниками. Вся блискуча цивілізація Чалседу, від великих бібліотек Джепа до легендарних фонтанів і купалень Сінджону, має своїми підвалинами існування класу рабів.

Найбільшими постачальниками рабів є Бінгтаунські Купці. Колись більшість невільників були воєнними бранцями, і Чалсед офіційно запевняє, що так воно є й досі. Останніми роками велося замало воєн, аби вдовольнити попит на вивчених рабів. Бінгтаунські Купці напрочуд уміло використовують інші джерела, а особливо часто у зв'язку з цим згадують піратство, що розбуялося на Торгових Островах. Чалседські рабовласники не надто цікавляться, звідки походять невільники, аби тільки вони були здоровими.

Невільництво — це звичай, який ніколи не прищепився у Королівстві Шести герцогств. Від чоловіка, засудженого за злочин, можна вимагати, щоб він служив тому, кого скривдив, але час подібного служіння завжди обмежений, і такого слугу ніколи не вважають кимсь нижчим за людину, яка платить за свою провину. Якщо злочин надто жахливий, аби його можна було спокутувати працею, винуватець розплачується власною смертю. У Королівстві Шести герцогств ніхто й ніколи не стає невільником, а наше право не дозволяє жодному мешканцю королівства привозити до господи рабів і тримати їх у неволі. Тому багато рабів Чалседу, які так чи інакше визволяються від своїх власників, часто шукають притулку в Шести герцогствах, і королівство стає їхнім новим домом.

Ці раби приносять із собою прадавні традиції та фольклор своїх рідних країв. Одна з таких історій, яку я зберіг, розповідає про дівчину-веччі, або, як ми сказали б, віттерку, себто таку, що володіла Вітом. Вона хотіла покинути батьківський дім, піти за чоловіком, якого любила, та побратися з ним. Батьки дівчини не вважали його гідним цього і не дали їй дозволу. Вона була надто слухняною, щоб опиратися їхній забороні. Та була ще й надто палкою жінкою, щоб жити без того, кого справді кохала. Злягла і померла від туги. Батьки поховали її з великим смутком і докорами сумління, що не дозволили їй піти за покликом серця. Але вони не знали, що їхня донька була пов'язана Вітом із ведмедицею. І коли дівчина померла, то ведмедиця взяла її дух під опіку, аби він не звільнився від світу. Як настала третя ніч, відколи дівчину поховано, ведмедиця розкопала могилу і повернула дух своєї подруги до її тіла. Народження в могилі зробило дівчину новою істотою, яка не мала вже зобов'язань перед батьками. Тож покинула розбиту труну і подалася шукати того, кого справді кохала. Ця історія має сумний кінець, бо хоча дівчина й була якийсь час ведмедицею, але все одно ніколи не стала знову цілковито людиною, і коханий зрікся її.

Ця історія підказала Баррічу думку спробувати звільнити мене з Регалових підземель через отруєння.

Кімната була надто гарячою. І надто малою. Хоч як я сапав, це більше мене не холодило. Я встав з-за столу і пішов у куток, до бочки з водою. Зняв із неї покришку та глибоко ковтнув. Серце зграї підвів голову і майже загарчав:

— Пий з чашки, Фітце.

Вода стікала мені по підборідді. Я спокійно і пильно глянув на нього.

— Витри обличчя. — Серце зграї перевів погляд з мене знову на свої руки. На них була мазь, він втирав її в якісь смужки.

Я приплюхався до неї. Облизнув губи.

— Я голодний, — сказав я.

— Сядь і закінчи свою роботу. Тоді поїмо.

Я спробував згадати, чого він хоче від мене. Він провів рукою над столом, і я згадав. Більше шкіряних смужок з мого кінця столу. Я повернувся і сів на твердий стілець.

— Я зараз голодний, — пояснив йому.

Він знову глянув на мене так само: наче й не показував зубів, а однаково загарчав. Серце зграї вмів гарчати самими очима. Я зітхнув. Мазь, яку він уживав, дуже добре пахла. Я ковтнув слину. Тоді подивився вниз. Переді мною на столі лежали смужки шкіри і шматки металу. Якийсь час я на них дивився. Потім Серце зграї відклав смужки та витер руки об ганчірку. Підійшов, став біля мене, я мусив обернутися, щоб його побачити.

— Ось, — сказав він, торкаючись шкіри переді мною. — Ось тут ти лагодив.

Стояв наді мною, доки я знову не взяв шкіри. Я схилився, щоб її понюхати, а він ударив мене по плечі.

— Не роби цього!

Мої губи здригнулися, але я не загарчав. Коли на нього гарчати, він ставав дуже, дуже сердитим. Якусь мить я тримав смужки. Тоді здалося, що мої руки згадали раніше, ніж це зробив мій мозок. Я дивився, як мої пальці працюють зі шкірою. Закінчивши, підняв зроблене, показав йому і сильно шарпнув, аби показати, що воно витримає, навіть якщо кінь рвоне головою назад.

— Але коня нема, — вголос згадав я. — Не зосталося жодного коня.

Брате?

Йду. — Я підвівся зі стільця. Підійшов до дверей.

— Повернися і сядь, — сказав Серце зграї.

Нічноокий кличе, — відповів я йому.

Тоді згадав, що він мене не чує. Я думав, що він зумів би, якби спробував, але він не пробував. Я знав, що, коли знову заговорю до нього так, він відштовхне мене. Він не дозволяв мені часто розмовляти так із Нічноокиим. Навіть Нічноокого відштовхнув би, якби вовк надто багато зі мною розмовляв. Це здавалося дуже дивним.

— Нічноокий кличе, — повторив я вголос.

— Знаю.

— Це добрий час, щоб полювати.

— Це ще кращий час, щоб залишитися. Я маю для тебе їжу.

— Ми з Нічнооким могли б знайти свіже м'ясо. — Рот мені наповнився слиною на саму думку про це. Розірваний кролик усе ще парує серед зимової ночі. Те, чого я хотів.

— Нічноокому доведеться полювати цієї ночі самому, — відповів мені Серце зграї.

Він підійшов до вікна і трохи прочинив віконниці. Потягло холодом. Я занюхав Нічноокого, а далі сніжного кота. Нічноокий завив.

— Йди геть, — сказав йому Серце зграї. — Зараз іди собі, йди полювати, йди пожитися. Я не маю достатньо їжі, щоб тебе прогудувати.

Нічноокий вийшов за межі світла, що падало з вікна. Та не відійшов надто далеко. Чекав там на мене, але я знав, що він не може довго чекати. Був зараз голодний, як і я.

Серце зграї підійшов до вогню, через який у кімнаті було надто гаряче. При вогні стояв казанок. Серце зграї відсунув його від вогню і зняв покришку. Вийшла пара, а разом із нею запах. Зерно, коріння та дрібка запаху м'яса, майже розвареного. Я був такий голодний, що втягнув пахощі носом і заскавчав. Але Серце зграї знову загарчав на мене очима. Тож я повернувся до твердого стільця. Сів. Чекав.

Готування зайняло йому багато часу. Він зібрав зі стола всю шкіру та повісив її на гачку. Тоді відклав горщик із маззю. Потім приніс гарячий казанок і поставив на стіл. Пізніше — дві миски і дві чашки. Налив води до чашок. Поклав ніж і дві ложки. Приніс із буфета хліб і маленький горщик джему. Наклав душенини до миски переді мною, але я знав, що не можу до неї торкнутися. Я мав сидіти й не їсти, а він тим часом покрав хліб і дав мені шматок. Я міг тримати хліб, але не їсти і його, аж доки він теж не сяде зі своєю тарілкою, душениною та хлібом.

— Візьми свою ложку, — нагадав мені Серце зграї.

Тоді він повільно сів на своє крісло просто поруч зі мною. Я тримав ложку, хліб і чекав, чекав, чекав. Не зводив з нього очей, але не міг стримати руху щелепи. Це його розсердило. Я знову стулив рота. Нарешті він сказав:

— А тепер їжмо.

Та це ще не був кінець чеканню. Мені дозволялося лише раз відкусити. Потім слід зупинитися, пережувати й ковтнути, а тільки тоді взяти більше. Інакше Серце зграї давав мені стусана. Я міг взяти лише стільки, скільки поміщалося в ложці. Я взяв чашку і напився з неї. Він усміхнувся мені:

— Добре, Фітце. Добрий хлопець.

Я посміхнувся у відповідь, але потім відкусив надто великий шматок хліба, і він насупився. Я намагався повільно пережувати хліб, але був зараз таким голодним, а їжа була тут, і я не розумів, чому він не дозволив мені з'їсти все відразу. Їжа займала надто багато часу. Серце зграї навмисне перегрів душенину, щоб я обпік собі рота, взявши забагато. Якусь мить я думав про це. Далі сказав:

— Ти навмисне перегрів душенину. Я попечуся, якщо їсти-му надто швидко.

Цього разу усмішка з'являлася повільніше. Він кивнув мені.

Я, як зазвичай, закінчив їсти раніше за нього. Мусив сидіти на стільці, доки він теж не доїсть.

— Ну що ж, Фітце, — сказав він урешті. — Сьогодні було не так і зле. Гей, хлопче?

Я глянув на нього.

— Скажи мені щось, — промовив він.

— Що?

— Що-небудь.

— Що-небудь.

Серце зграї насупився на мене, а я хотів загарчати, адже ж зробив, що він казав. За якийсь час він підвівся і взяв пляшку. Налив чогось до своєї чашки. Передав пляшку мені.

— Хочеш трохи?

Я відсахнувся. Навіть запах цього колов мої ніздрі.

— Відповідай, — нагадав мені він.

— Ні. Ні. Це погана вода.

— Ні. Це погане бренді. Ожинове бренді, дуже дешево. Я його не терпів, а ти любив.

Я видув із носа запах.

— Ми ніколи цього не любили.

Він поставив пляшку та чашку на стіл. Підвівся і підійшов до вікна. Знову відчинив його.

— Я сказав тобі йти полювати!

Я відчув, що Нічноокий підстрибує, а тоді тікає. Нічноокий, як і я, боявся Серця зграї. Колись я напав на нього. Я довго хворів, а потім почувся краще. Хотів вийти полювати, а Серце зграї мені не дозволив. Він став перед дверима, а я кинувся на нього. Він ударив мене кулаком, а тоді притис до землі. Він не більший від мене. Але підступний і хитріший. Знає багато способів притиснути, а більшість із них болісні. Довго тримав мене на долівці. Я лежав на спині, з відкритою горлянкою і довго, довго чекав, коли він увіп'ється в мене зубами. Щоразу, тільки-но я ворухнувся, він давав мені стусана. Нічноокий гарчав знадвору, але не наближався до дверей занадто і не намагався ввійти. Коли я заскавчав, благаючи пощади, він знову дав мені стусана.

— Тихо будь! — сказав мені.

Коли я затих, він промовив:

— Ти молодший. Я старший і більше знаю. Я б'юся краще, ніж ти, полюю краще, ніж ти. Я завжди вищий за тебе. Ти зробиш усе, що я захочу. Ти це розумієш?

Так, — відповів я. — *Так, так, це зграя, розумію, розумію.*

Але він лише вдарив мене знову і тримав так далі, вищиривши зуби, аж доки я не промовив уголос:

— Так, розумію.

Зараз Серце зграї повернувся до стола та налив бренді до моєї чашки. Поставив переді мною так, щоб я мусив її понюхати. Я пирхнув.

— Спробуй бренді, — наполягав він. — Колись воно тобі смакувало. Ти пив його, коли був молодшим і тобі заборонялося ходити до таверн без мене. А пізніше жував м'яту і думав, що я не здогадаюся.

Я заперечно похитав головою.

— Я не зробив би такого, якщо ти мені не казав. Я розумів.

Серце зграї видав дивний звук — чи то подавився, чи то закашлявся.

— О, ти часто робив те, чого я тобі не казав. Дуже часто.

Я знову хитнув головою.

— Я цього не пригадую.

— Ще ні. Але пригадаєш. — Знову вказав на брендї. — Давай. Спробуй його. Тільки трішки. Добре на тебе подіє.

Раз він мені звелів, я спробував. Мені запекло у роті й у носі, я не міг позбутися цього смаку. Вилив геть те, що зосталося в чашці.

— Гарзд. Ото Пейшенс утішилася б, — тільки й мовив він.

А тоді наказав мені взяти ганчірку і прибрати те, що я розлив. А ще вимити посуд водою та витерти його досуха.

Інколи на мене находило тремтіння, і я падав. Без причини. Серце зграї намагався мене втримати. Часом через те тремтіння я провалювався в сон. Коли прокидався, все в мене боліло. Груди, плечі. Інколи я прокушував собі язика. Я тако-го не любив. І воно лякало Нічноокого.

Іноді зі мною та Нічнооким був ще хтось інший, інший у наших думках. Дуже маленький, але був там. Я не хотів, щоб хтось знову там був, хтось, крім мене та Нічноокого. Він про це знав і робився таким маленьким, що переважно його там не було.

Пізніше прийшов чоловік.

— Наближається чоловік, — сказав я Серцю зграї.

Було темно, вогонь у каміні пригас. Минув добрий час для полювання. Повна темрява. Невдовзі він скаже, що час спати.

Він мені не відповів. Швидко й легко підвівся та взяв великого ножа, який завжди лежав на столі. Показав мені відійти в куток, вступившись йому з дороги. Тихо підійшов до дверей і чекав. Знадвору я почув, як чоловік іде по снігу. Тоді я занюхав його.

— Це той сивий, — сказав Серцю зграї. — Чейд.

Тоді він дуже швидко відчинив двері, і сивий увійшов. Я чхнув, почувши запах, який він приніс. Він завжди пах порошком зі сухого листя та всіляким димом. Був худим та старим, але Серце зграї завжди поводився з ним як із вищим. Серце зграї докинув ще дров до вогню. У кімнаті стало ясніше й те-

пліше. Сивий зняв каптур. Якийсь час дивився на мене ясними очима, ніби чогось чекав. Тоді заговорив до Серця зграї.

— Як він? Є покращення?

Серце зграї знизав плечима.

— Почувши твій запах, назвав твоє ім'я. Вже тиждень не було нападів. Три дні тому полагодив мені трохи упряжі. І добре це зробив.

— Вже не пробує гризти шкіру?

— Ні. Хоча б доки я за ним пильную. Та й він добре знає цю роботу. Вона може щось у ньому розворушити. — Серце зграї реготнув. — Хай там як, полагоджену упряж можна продати.

Сивий підійшов, став при вогні і простяг до нього руки. На руках мав плями. Серце зграї видобув пляшку бренді. Вони розлили напій у чашки. Він змусив мене тримати посудину, на дні якої було трохи бренді, але не наказав мені куштувати. Вони розмовляли — довго, довго, довго, про речі, які не мали нічого спільного з їжею, сном чи полюванням. Сивий щось чув про якусь жінку. Це мало бути критичним пунктом, центром гуртування герцогств. Серце зграї промовив:

— Не розмовлятиму про це при Фітцові. Я обіцяв.

Сивий спитав, чи він думає, що я розумію, а Серце зграї відповів, що це байдуже, він обіцяв. Я хотів піти спати, але вони наказали мені сидіти на стільці. Коли старий збирався іти, Серце зграї сказав:

— Для тебе дуже небезпечно приходити сюди. Та ще й задалеко. Ти зумієш повернутися?

Сивий лише посміхнувся.

— Маю свої стежки, Баррічу, — відповів він.

Я теж усміхнувся, згадавши, що він завжди пишався своїми таємницями.

Одного дня Серце зграї пішов, залишивши мене самого. Не зв'язав мене. Тільки сказав:

— Тут лежить трохи вівса. Як захочеш без мене їсти, мусиш згадати, як його зварити. Якщо вийдеш із дому крізь двері чи вікно, якщо бодай відчиниш двері чи вікно, я про це знатиму. І поб'ю тебе до смерті. Зрозумів?

— Так, — відповів я.

Він, здавалося, дуже сердився на мене, хоч я не пригадував, щоб зробив щось, чого він не казав мені робити. Він відчинив коробочку і вийняв із неї якісь речі. Переважно це були металеві кружальця. Монети. Одну річ я згадав. Вона була блискуча і викривлена як місяць-молодик, а коли я вперше її взяв, пахла кров'ю. Я бився за неї з іншим. Не міг згадати, чи хотів я її, але бився і здобув. Тепер я її не хотів. Він підняв її на ланцюжку, придивився, а тоді поклав до капшука. Мені було байдуже, що він її забрав.

Без Серця зграї я дуже, дуже зголоднів. Коли він повернувся, я зачув на ньому запах. Запах самиці. Не сильний і змішаний з луговим запахом. Але через цей добрий запах я запрагнув чогось, що не було ні їжею, ні водою, ні польованням. Я підійшов до нього, щоб обнюхати, та він цього не помітив. Наварив вівсянки, і ми їли. Тоді просто сидів перед вогнем і здавався дуже, дуже сумним. Я встав і приніс пляшку бренді. Приніс її йому разом із чашкою. Він забрав у мене те й те, але не усміхнувся.

— Може, завтра я навчу тебе приносити палицю, — сказав Серце зграї. — Може, це саме те, що тобі під силу.

Тоді випив усе бренді, що було в пляшці, а потім відкоркував наступну пляшку. Я сидів і спостерігав за ним. Коли він заснув, я взяв його плащ, від якого так пахло. Розклав на долівці і ліг зверху, вдихаючи той запах, аж доки не заснув.

Мені щось снилося, але воно не мало сенсу. Там була жінка, що пахла, як Баррічів плащ, а я не хотів, щоб вона пішла. Була моєю жінкою, але, коли вона пішла, я не пішов за нею слідом. Це й усе, що я запам'ятав. Недобре було це пам'ятати, так само як недобре бути голодним або спраглим.

Він змусив мене сидіти вдома. Сидіти вдома довго-довго, коли єдине, чого я прагнув, — це вийти надвір. Але цього разу падав дощ, дуже сильний, такий сильний, що майже весь сніг розтанув. Раптом здалося, що добре нікуди не виходити.

— Баррічу, — озвався я, і він різко глянув на мене.

Я думав, що він на мене нападе, так швидко ворухнувся. Я намагався не кулитися. Інколи це його дратувало.

— Що таке, Фітце? — спитав він, а його голос був лагідним.

— Я голодний, — сказав я. — Зараз.

Він дав мені великий шматок м'яса. Вареного м'яса, але великий. Я з'їв надто швидко, а він стежив за мною, але не казав мені не робити так і не дав мені стусана. Цього разу.

Я постійно чухав обличчя. По підборіддю. Нарешті пішов і став перед Баррічем. Почухався перед ним.

— Не люблю цього, — сказав я йому.

Він здавався здивованим. Але дав мені дуже гарячу воду, мило і дуже гострий ніж. Ще дав мені кругле шкельце з чоловіком усередині. Я довго дивився на того чоловіка. Аж затремтів через це. Його очі були схожими на очі Барріча, обведені білим, але ще темніші. Не вовчі очі. Шерсть на ньому була темна, як у Барріча, але волос на щелепах був нерівним і грубим. Я торкнувся бороди і побачив пальці на обличчі чоловіка. Це було дивно.

— Голися, але будь обережний, — промовив до мене Барріч.

Я майже пам'ятав, як це. Запах мила, гаряча вода на моєму обличчі. Але гостре-прегостре лезо весь час мене різало. Дрібні порізи, що пощипували. Потім я глянув на чоловіка в округлому шкельці. «Фітц, — подумав я. — Майже як Фітц». Весь покривавився.

— Я весь покривавився, — сказав я Баррічу.

Він посміявся з мене.

— Ти завжди кривавився, коли голився. Завжди надто поспішаєш.

Він узяв гостре-прегостре лезо.

— Сиди тихо, — наказав мені. — Ти пропустив кілька місць.

Я сидів дуже тихо, а він мене не порівав. Тяжко було сидіти тихо, коли він до мене підійшов і так зблизька на мене глянув. Закінчивши, взяв мене долонею за підборіддя і придивився до мене. Дивився дуже пильно.

— Фітце? — сказав Барріч.

Крутнув головою і всміхнувся мені, але усмішка розвіялася, тільки-но я на нього глянув. Дав мені щітку.

— Тут нема коня, щоб його вичісувати, — промовив я. Він здавався майже задоволеним.

— Причеси оце, — сказав і покошлатив мені волосся.

Змусив мене причісуватися, аж доки воно не лягло рівно. У мене на голові були болючі місця. Барріч насупився, побачивши, що я кривлюся. Забрав у мене щітку і наказав стояти спокійно, а сам тим часом оглянув мою голову, торкаючи волосся.

— От байстрюк! — грубо сказав він, а коли я скулився, додав: — Не ти.

Повільно похитав головою. Поплескав мене по плечі.

— З часом біль мине, — промовив Барріч.

Показав мені, як відкинути волосся назад і зв'язати його шкіряною стрічкою. Воно було досить довгим.

— Так краще, — сказав він. — Знову маєш вигляд чоловіка.

Я прокинувся зі сну з дрижанням і криком. Сів і почав плакати. Барріч прийшов до мене зі свого ліжка.

— Що не так, Фітце? Все гаразд?

— Він забрав мене у матері! — сказав я. — Забрав мене від неї. Я був надто малим, щоб піти від неї.

— Я знаю, — відповів Барріч. — Я знаю. Але це було вже давно. Тепер ти тут, у безпеці.

Він здавався майже переляканим.

— Напустив диму в нору, — говорив я йому. — Зробив з моєї матері та братів шкури.

Його обличчя змінилося, а голос перестав бути лагідним.

— Ні, Фітце. То була не твоя мати. То був сон вовка. Нічноокого. Таке могло трапитися з Нічнооким. Але не з тобою.

— О так, так і було, — сказав я йому і зненацька розсердився. — Так і було, так і здавалося. Точнісінько так само.

Я встав із ліжка й почав ходити по кімнаті. Ходив дуже довго, аж доки позбувся того почуття. Барріч сидів і стежив за мною. Доки я ходив, він випив силу-силенну бренді.

Одного весняного дня я стояв і дивився у вікно. Запах світу був добрим, живим і новим. Я потягся і поворушив раменами. Відчув, як мої кості тріщать у суглобах.

— Гарний ранок для прогулянки верхи, — сказав я.

Обернувся і глянув на Барріча. Він мішав вівсянку в казанку над вогнем. Підійшов і став біля мене.

— У горах досі зима, — тихо сказав він. — Цікаво, чи Кеттрікен безпечно повернулася додому?

— Якщо ні, то не з вини Сажки, — промовив я.

Раптом щось у мені перевернулося і болісно мене кольнуло, аж мені на мить перехопило подих. Я намагався збагнути, що це, та воно втекло від мене. Я не хотів його доганяти, але знав — це річ, на яку я мушу полювати. Це наче полювання на ведмедя. Коли я до нього наближався, воно обернулося проти мене і намагалося вразити. Але щось у ньому змусило мене прагнути йти за ним слідом. Я глибоко вдихнув і витрусив його з себе. Тоді знову вдихнув, зі звуком, який зав'яз мені в горлянці.

Барріч поблизу мене був дуже спокійним і мовчазним. Чекав мене.

Брате, ти вовк. Повертайся, покинь те, що тебе ранить, — перестеріг мене Нічноокий.

Я відстрибнув назад.

Тоді Барріч загупотів кімнатою, лаючи те і се й давши вівсянці пригоріти. Та ми однаково мусили її з'їсти, бо нічого іншого не було.

Якийсь час Барріч шарпав мене. «Пам'ятаєш?» — питав він раз у раз. Не залишав мене самого. Називав імена і змушував пробувати сказати, хто це. Інколи я знав, хоч і небагато. «Жінка, — відповів я, коли він назвав Пейшенс. — Жінка в кімнаті з рослинами». Я намагався, але він і далі сердився на мене.

Коли я спав уночі, то бачив сни. Сни про тремке світло, що танцювало по кам'яній стіні. Та про очі в маленькому віконці. Сни стискали мене і не давали дихати. Якби мені вистачило повітря на крик, я міг би прокинутися. Інколи довго тривало, перш ніж мені вдавалося вдихнути достатньо. Барріч теж прокидався і хапав великий ніж зі столу. «Що таке, що таке?» — питав мене. Та я не міг йому сказати.

Безпечніше було спати вдень, надворі, де пахло травою та землею. Тоді сни про кам'яні стіни не приходили. Натомість приходила жінка і солодко до мене пригорталася. Пахла луговими квітами, а її уста смакували, як мед. Біль від цих снів приходив, коли я прокидався, знаючи, що вона пішла назавжди, що її забрав хтось інший. Вночі я сидів, дивлячись у вогонь. Намагався не думати про холодні кам'яні стіни, про темні заплакані очі та солодкі уста, повні гірких слів. Я не спав. Не смів навіть лягти. Барріч не змушував мене.

Одного дня повернувся Чейд. Відпустив довгу бороду й надгнув капелюха з широкими крисами, як у мандрівного перекупника, та я однаково його пізнав. Коли він прийшов, Барріча не було вдома, але я його впустив. Я не знав, чого він прийшов.

— Хочете трохи бренді? — спитав я, думаючи, що він за цим і прийшов.

Чейд придивився до мене зблизька і майже усміхнувся.

— Фітц? — сказав він. Повернув голову вбік, заглянув мені в обличчя. — Отож. Як ти?

Я не знав, що на це відповісти, тож просто на нього подивився. За якийсь час він наставив чайник. Розпакував свою торбину. Приніс чай з прянощами, трохи сиру та вуджену рибу. Ще витяг пакунки зілля і розставив рядком на столі. Тоді вийняв шкіряного капшука. Там усередині був великий жовтий кристал, саме такий, щоб заповнити його долоню. На дні торбини була велика плитка миска, покрита зсередини блакитною глазур'ю. Він поставив її на стіл і наповнив чистою водою. Тут повернувся Барріч. Він ходив ловити рибу. Приніс шість рибок, прив'язаних до шнурка. То були риби зі струмка, не морські. Слизькі та блискучі. Він уже їх випатрав.

— Тепер ти залишаєш його самого? — спитав Чейд Барріча після того, як вони привіталися.

— Я мусив роздобути харчі.

— То ти вже йому довіряєш?

Барріч відвів очі.

— Я вишколив силу-силенну тварин. Навчити когось робити те, що йому наказано, — не те саме, що довіряти людині.